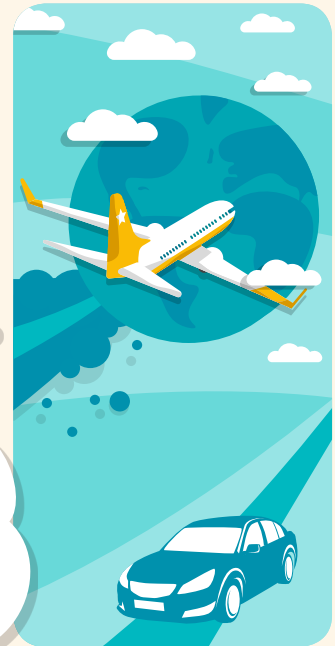

ความเสี่ยง ในการประเมินความเสี่ยง

จากการที่ได้ไปเข้าร่วมประชุมผู้ตรวจสอบภายในระหว่างประเทศประจำปี 2019 ที่ประเทศสหรัฐอเมริกา มีหัวข้อหนึ่งที่น่าสนใจที่ผู้เขียนอยากนำมาเป็นข้อเตือนใจให้กับผู้สอบบัญชีทั้งผู้ตรวจสอบภายในและผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ซึ่งต่อไปนี้ขอเรียกรวมว่า ผู้ตรวจสอบ นั่นคือ “ความเสี่ยงในการประเมินความเสี่ยง”

เมื่อกล่าวถึงความเสี่ยง ผู้ตรวจสอบจะคิดถึง ความเสี่ยงสืบเนื่อง ความเสี่ยงจากการตรวจสอบ ความเสี่ยงจากการควบคุมภายใน การประเมินความเสี่ยง การบริหารจัดการความเสี่ยง การตอบสนองต่อความเสี่ยง และอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งผู้ตรวจสอบได้เข้าใจความเสี่ยงอย่างแท้จริงหรือไม่ ได้คำนึงถึงความเสี่ยงในการประเมินความเสี่ยงหรือไม่

ถ้าให้ประเมินความเสี่ยงจากการเดินทางด้วยเครื่องบินกับการเดินทาง

ด้วยรถยนต์ ท่านคิดว่าการเดินทางแบบใดมีความเสี่ยงมากกว่ากัน หลายคนตอบว่าการเดินทางด้วยเครื่องบินปลอดภัยกว่าเพราะเราได้รับรู้อัตราการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนมากกว่าเครื่องบิน หรือบางคนบอกว่าการเดินทางด้วยเครื่องบินมีความเสี่ยงกว่าเพราะอยู่ในที่สูง ซึ่งตนเองเป็นคนกลัวความสูง หรือบางคนบอกว่าการเดินทางด้วยเครื่องบินเสี่ยงกว่าเพราะเราไม่ได้ขับเอง เราไม่ได้เป็นผู้ควบคุม ไม่เหมือนการเดินทางด้วยรถยนต์ที่เราขับเอง เราควบคุมการขับของเราได้จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า **การประเมินความเสี่ยงขึ้นกับมุมมองของผู้ประเมิน** ดังนั้น ผู้ประเมินต่างกันจะประเมินความเสี่ยงที่ไม่เหมือนกัน

ถ้าท่านเห็นตัวเลข **3 5 3** ท่านคิดว่าตัวเลขต่อไปคือตัวเลขอะไร?

หลายท่านจะตอบว่า 5 ถ้าไม่ท่านตอบเลข 5 นั้นเพราะคนเรามักจะมองหาแบบแผน หรือ Pattern ที่ควรเป็น เราจะรู้สึกมันคงบังใจต่อการมองหาแบบแผนในการคาดเดาตัวเลข หรืออนาคต ซึ่งท่านอาจตกหลุมพรางของแบบแผนที่ท่านเห็น

กรณีที่ท่านได้ข้อมูลการรักษา 4 แบบต่อไปนี้

- ✓ **แบบที่ 1** การรักษาน่าจะสามารถช่วยชีวิตคนได้ 200 คนจาก 600 คน
- ✓ **แบบที่ 2** การรักษาน่าจะช่วยให้ชีวิตคนไข้ 1 ใน 3 ของคนไข้ทั้งหมด 600 คน
- ✓ **แบบที่ 3** การรักษาแบบที่ 3 น่าจะทำให้คนตาย 400 คนจาก 600 คน
- ✓ **แบบที่ 4** การรักษาน่าจะทำให้คนตาย 2 ใน 3 ของคนไข้ทั้งหมด 600 คน

หากให้ท่านเลือกระหว่าง แบบที่ 1 และ 2 หลายท่านเลือกแบบที่ 1 เพราะเป็นจำนวนที่ค่อนข้างแน่นอน เห็นเป็นตัวเลขชัดเจนว่าช่วยได้ 200 คน

หากให้ท่านเลือกระหว่าง แบบที่ 3 และ 4 หลายท่านเลือกแบบที่ 4 เพราะเป็นจำนวนที่ไม่แน่นอนในเชิงลบ ดีกว่ารู้ชัดเจนในเชิงลบว่าคนตาย 400 คน

ทั้งนี้ในข้อเท็จจริงแล้วความหมายของแบบที่ 1 และแบบที่ 3 คือ เท่ากัน แต่ข้อความในเชิงบวกหรือในเชิงลบนั้น ส่งผลต่อความคิด ส่งผลต่อการตัดสินใจของท่าน

นอกจากนี้การใช้ดุลยพินิจของผู้ตรวจสอบ เช่น การประเมินความเสี่ยงอาจมีอคติหรือความลำเอียงจากสิ่งต่อไปนี้

Anchoring Fallacy

คือ การที่เราตัดสินใจไปตามมาตรฐานหรือเกณฑ์หรือแนวปฏิบัติที่กำหนดให้ โดยไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยอื่นที่อยู่นอกเหนือเกณฑ์นั้น ๆ

Availability Bias หรือ Heuristic

คือ อคติหรือความลำเอียงจากข้อมูลที่เราเคยรับรู้หรือที่เราระลึกได้ง่าย เช่น หากเราเป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์สึนามิ เราจะจำเหตุการณ์นั้นได้แม่นยำ ซึ่งถ้าต่อมาเราได้ไปตรวจสอบโรงแรมหรือกิจการที่อยู่ติดทะเล เราอาจประเมินว่าเสี่ยงมากทั้งที่โอกาสที่จะเกิดไม่สูงเท่าที่เราประเมินจากสิ่งที่เราจดจำได้

Hindsight Bias

คือ อคติหรือความลำเอียงที่เราคิดว่าเรารู้เหตุการณ์นั้นดี ก่อนที่เหตุการณ์นั้นจะเกิดขึ้น

Confirmation Bias

คือ การที่เราเลือกหรือเอนเอียงให้นำหนักต่อข้อมูลที่สนับสนุนหรือสอดคล้องกับความเชื่อของตน และละเลยหรือไม่สนใจต่อข้อมูลที่ขัดแย้งหรือไม่สอดคล้องกับความเชื่อของตน

จะเห็นได้ว่า ผู้ตรวจสอบมีความเสี่ยงจากการประเมินความเสี่ยงจากอคติหรือความลำเอียงข้างต้น เช่น ผู้ตรวจสอบยึดหรืออ้างอิงเกณฑ์หรือแนวปฏิบัติที่ให้โดยไม่ได้พิจารณาข้อมูลอื่นหรือไม่ ผู้ตรวจสอบนำเอาข้อมูลในอดีตที่ตนเองประสบหรือที่ได้ยินหรือที่ได้รับรู้มาเป็นหลักในการประเมินสถานการณ์ในปัจจุบันมากเกินไปโดยไม่ได้พิจารณาข้อเท็จจริงของสถานการณ์ปัจจุบันหรือไม่ หรือผู้ตรวจสอบมีความมั่นใจเกินไปหรือไม่ว่าตนเองรู้ทุกอย่าง

ดังนั้น ถึงแม้ว่าความเสี่ยงเป็นสิ่งที่เราควบคุมไม่ได้ แต่ผู้ตรวจสอบสามารถควบคุมการตอบสนองต่อความเสี่ยงได้ ซึ่งผู้ตรวจสอบควรระวังความเสี่ยงจากการประเมินความเสี่ยง เพราะหากผู้ตรวจสอบประเมินความเสี่ยงไม่เหมาะสม ผู้ตรวจสอบจะตอบสนองต่อความเสี่ยงไม่เหมาะสมเช่นกัน

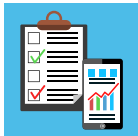
สิ่งที่ผู้ตรวจสอบควรพิจารณาในการประเมินความเสี่ยง คือ

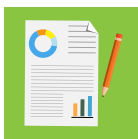
1. ผู้ตรวจสอบเข้าใจโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงหรือไม่ ผู้ตรวจสอบควรใช้ข้อมูลสถิติหรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมากกว่าการใช้การรับรู้หรือทัศนคติส่วนตัว

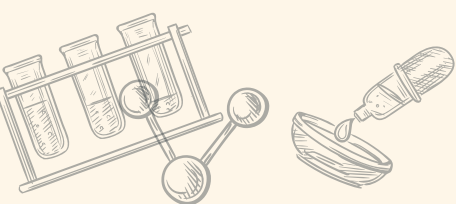
2. ผู้ตรวจสอบควรเป็นกลางในการประเมิน ระวังอคติหรือความลำเอียงในการประเมิน เช่น การให้นำหนักต่อข้อมูลที่สนับสนุนความคิดหรือความเชื่อมากเกินไป การอ้างอิงกฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติมากเกินไป ความมั่นใจว่าตนเองรู้ทุกอย่างมากเกินไป ระวังการอ้างอิงจากประสบการณ์ส่วนตัวหรือจากข้อมูลที่จดจำง่ายมากเกินไป

3. ผู้ตรวจสอบควรระวังกับดักของแบบแผน หรือ Pattern ที่สร้างขึ้น

4. ผู้ตรวจสอบควรระวังต่อภาษาของข้อมูลที่ได้มา ควรคำนึงถึงข้อเท็จจริงให้มาก

โดย..พศ.ดร. จุภาทิพ อัสสะบำรุงรัตน์
อนุกรรมการมาตรฐานด้านการสอบบัญชีและเทคนิคการสอบบัญชี

